

نقش قرض الحسنه ها در اقتصاد مقاومتی**اعلییرضاولی پوربابلی**

دانشکده فنی امام صادق (ع) بابل،

a.valipour@umz.ac.ir:

نفسیه سلیمانی امیری

دبستان غیردولتی دخترانه کمال بابل،

arvb220@yahoo.com

چکیده

در این مقاله، به نقش اساسی و تعیین کننده بانک ها در اقتصاد مقاومتی می پردازیم و به بیان رسالت خطیری که بانک ها در دوره اقتصاد مقاومتی و با اقتصاد متکی به ارزش های و دانش های موجود در داخل دارد پرداخته و سوال اینست آیا بانک ها در ایران اکنون به این سمت و سوی حرکت کرده اند و یا نه؟ آیا نظام بانکداری نوین و غربی با اقتصاد مقاومتی در تعارض نیست؟ آیا بانکداری اسلامی اجتماعی می تواند جوابگوی نیازهای جامعه در دوره گذار اقتصاد مقاومتی باشد؟

سپس به یک الگوریتم باید بدست آوریم که جامع شرایط باشد. تعاریفی از مفهوم اقتصاد مقاومتی ارائه می کنیم و نتیجه می گیریم که اقتصاد مقاومتی جزئی از اقتصاد اسلامی است. همانطور که می دانیم از جمله زیرساخت های موثر در عملیاتی شدن اقتصاد مقاومتی ساختار بهینه بانکداری اسلامی و قرض الحسنه است که نقش بسزایی در این راستا دارد. قرض الحسنه را باید یکی از اصل های قرآنی دانست. متأسفانه این اصل قرآنی در هیاهوی زندگی و کارهای روزمره به فراموشی سپرده شده است در حالیکه این اصل از ضروریات جامعه امروزی است یکی از کارهای خیری که به انجام آن سفارش شده دستگیری از نیازمندان و مستمندان است و افرادی که در مسیر رفع نیازهای دیگران گام برمی دارند، رضایت الهی را فراهم می کنند اما متأسفانه فضای کشور نسبت به توجه

^۱ نویسنده مسئول: دکتری ریاضی^۲ کارشناس ارشد ریاضی

وعنایت به قرض الحسنه بیگانه است و این فریضه الهی درمظلومیت بسر می برد. مسلمانان وظیفه دارند درخصوص قرض الحسنه اهتمام ویژه ای داشته باشند.

کسانی که به امر قرض الحسنه توجه دارند نزد خداوند محترم هستند: در قرآن کریم آیه ۱۷ سوره تغابن داریم که: "اگر به خدا قرض نیکو دهید برای شما چندین برابر گرداند و هم از گناه شما درگذرد."

لذا بانک ها و موسساتی که در مسیر قرض الحسنه گام برمی دارند باید در این راستا تلاش مستمری داشته باشند. مطمئناً کسانی که برای دریافت تسهیلات قرض الحسنه سپرده گذاری می کنند و کسانی هم که در این مسیر ساز و کار لازم را جهت تحقق آن فراهم می کنند مورد عنایت الهی هستند و باید به اصل قرآنی قرض الحسنه توجه جدی داشته باشند. در این زمینه اخلاص و انگیزه الهی رادر خود ایجاد کنیم. چرا که قرض الحسنه رابطه مستقیمی با اقتصاد مقاومتی دارد.

کلمات کلیدی: بانکداری اسلامی ، اقتصاد مقاومتی، قرض الحسنه، اقتصاد اسلامی.

۱. مقدمه

در این مقاله ابتدای تعریفی از اقتصاد مقاومتی ارائه می کنیم و سپس به این نکته توجه داریم که اقتصاد مقاومتی تنها در اقتصاد اسلامی و بانکداری اسلامی قابلیت اجرا دارد و اقتصاد مقاومتی در بانک ها زمانی اجرا و عملیاتی می شود که بانک ها بسمت اقتصاد اسلامی و بانکداری اسلامی و سیستم قرض الحسنه پیش بروند و نیز توجه به این نکته قابل ارزش است که بانکداری اسلامی قرض الحسنه ای عقب گرد به بانکداری سنتی نیست بلکه می توان بانکداری اسلامی الکترونیکی را ترویج داد.

۲. تعداد صفحات مقاله

۷ صفحه می باشد.

۳. اقتصاد مقاومتی

همانطور که می دانیم چند سالی است از سوی عالی ترین مقام سیاسی کشور مقام معظم رهبری آغاز هر سال با عناوین اقتصادی نام گذاری می شود که این موضوع اهمیت مسائل اقتصادی و معیشتی جامعه را می رساند که تلنگور و گوشزد به مسئولین اجرایی کشور از سوی ایشان می باشد، تا آنان با بکار بردن راهکارهای علمی و عملی کشور را از وابستگی به بیگانگان مستقل نمایند.

4. تاریخچه اقتصاد مقاومتی

اصطلاح اقتصاد مقاومتی اولین بار در سال ۲۰۰۷ پس از محاصره غزه توسط اسرائیل که مواد غذایی و نهاده‌های اولیه برای تولید و پیشرفت اقتصادی را نیز شامل می‌شد و ناتوانی غزه در صادرات، امکان صادرات و کشت بسیاری از محصولات کشاورزی از جمله توت فرنگی را کاهش داده بود مورد استفاده قرار گرفت و ضوابط و معیارهای حاکم بر مفهوم اقتصاد مقاومتی شناسایی گردید.

اقتصاد مقاومتی در کشور ایران اولین بار در دیدار کارآفرینان با مقام معظم رهبری در شهریور سال ۱۳۸۹ مطرح گردید. آیت الله خامنه‌ای «اقتصاد مقاومتی» را معنا و مفهومی از کارآفرینی معرفی نمود و برای نیاز اساسی کشور به کارآفرینی نیز دو دلیل «فشار اقتصادی دشمنان» و «آمادگی کشور برای جهش» را معرفی نمود. رویکرد اقتصادی ایران تحت عنوان «اقتصاد مقاومتی» غالباً در برابر اقتصاد تحت سیطره غرب دیده می‌شود.

پس از تشدید تحریم‌ها علیه ایران در سالهای اخیر این شیوه توسط حکومت ایران ترویج می‌شود و در اقتصاد مقاومتی هدف استفاده از توان داخلی و مقاومت در مقابل تحریم‌ها با ایجاد کمترین بحران است.

5. مفهوم اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی عبارت است از اقتصاد درون‌زا و خودجوش و متکی به اقتصاد داخلی کشور و تولید ملی گفته می‌شود که برپایه مدیریت مصرف و اصول بهینه مصرف و بدوراز قاچاق کالا و ارز می‌باشد، ناگفته نماند، اقتصاد مقاومتی برون‌گرا از لحاظ علمی و عملیاتی است.

همانطور که بیان کردیم اگر بخواهیم اقتصاد مقاومتی در شبکه‌های مالی و بانکی کشور اتفاق بیفتد باید به سیستم قرض الحسنه روی بیاوریم.

6. قرض الحسنه، کلیدواژه ای برای اقتصاد مقاومتی

نظام مالی یک کشور و ساختار گردش پول در آن اگر برپایه قرض الحسنه و به دوراز سودهای ربوی تنظیم شود، در آن صورت ورودی و خروجی سرمایه در آن مشخص بوده و قدرت مانور اقتصادی کشور افزایش خواهد یافت.

قرض الحسنه، علاوه بر اینکه سنتی خداپسندانه و منطبق بر تعالیم دینی محسوب شده، و منجر به برکت مال و عدم ایجاد شبهه در آن می‌شود در مبانی و اصول اقتصاد اسلامی نیز به عنوان یک کلید واژه مهم و مبنایی مورد تایید و تاکید قرار گرفته است از سوی دیگر، زمانی که قرض الحسنه در کشور رواج یابد سنجش نیاز افراد به پول نیز برپایه نیازهای واقعی آنها صورت می‌گیرد. در نتیجه این موضوع، از اعطای بی حساب و کتاب و وام‌های کلان برای استفاده و بهره برداری از اهداف غیر ضروری یا غیر واقعی اجتناب شده و در نتیجه این فعل و انفعال، از میزان فساد اقتصادی در کشور بصورت جدی کاسته خواهد شد.

بخش مهمی از فساد اقتصادی موجود در ساختار بانکی کشور به دلیل عدم بهره‌گیری از نعمت و ظرفیت بزرگ "قرض الحسنه" است در این خصوص باید این ظرفیت بزرگ را به عنوان موهبتی الهی و ظرفیتی اقتصادی مورد شناسایی قرارداد و آن را در ساختار اقتصادی و بانکی کشور گنجانند.

موضوع دیگری که باید مدنظر قرارداد به تاثیرگذاری و تاثیرپذیری اقتصاد مقاومتی و قرض الحسنه از یکدیگر بازمی‌گردد زمانی که موضوع اقتصاد مقاومتی مطرح می‌شود، بحث قرض الحسنه نیز عینیت و اهمیت زیادی پیدا می‌کند. اساساً نمی‌توان ساختار اقتصاد مقاومتی را بر پایه اسراف، تجمل‌گرایی و گردش بی‌حساب و کتاب و غیرطبیعی پول و ایجاد رابطه‌ای غیرمعقول میان سرمایه‌گذار و بانک یا موسسات اعتباری ترسیم کرد، چراکه قرض الحسنه در تعارض مستقیم با همه این موارد بازدارنده محسوب شده و بالعکس کلید مهم تحقق اقتصاد مقاومتی محسوب می‌شود، امامت‌اسفانه در جمهوری اسلامی ایران بعنوان نظامی پولی و بانکی کشور باژدهای آتشین "ربا" دست به گریبان است. مساله‌ای که در تمام این سالها گرچه موضوع همایش‌ها و سخنرانی‌ها و برنامه‌های رسانه‌ای بسیاری بوده اما هیچگاه آنگونه که باید و شاید عملیاتی نشده است و اساساً عزمی هم برای آن نیست.

7. قرض الحسنه، حسنه‌ای پایدار در اقتصاد مقاومتی

در مجلس شورای اسلامی رویکردهای متفاوتی برای دست‌یابی سریعتر به اهداف اقتصاد مقاومتی بررسی می‌شود که یکی از آنها تغییر رویه بانکداری از سودهای کلان نامتناسب غیرتولیدی به قرض الحسنه نمودن تسهیلات برای تولید است. از جمله زیرساخت‌های موثر در اجرایی شدن اقتصاد مقاومتی ساختار بهینه بانکداری اسلامی و قرض الحسنه است که نقش بسزایی در این راستا دارد. مبانی قانون بانکداری در جهت پیشبرد موانع تولیدی و محدودیت‌ها مواجهه اساسی است که می‌تواند با تدابیر مناسب مسیرهای صعب‌العبور در جهت اهداف بلند مدت رابه شکلی کوتاه برای خدمت به تولید ملی هموار سازد.

8. قرض الحسنه زمینه ساز اقتصاد پایدار

قرض الحسنه در واقع ابزاری است که بوسیله آن می‌توان اقتصادی پایدار داشت قرض الحسنه ابزاری است برای افرادی که می‌خواهند خدمتی ارائه دهند. بایستی مردم به استفاده از ابزار قرض الحسنه برای کارآفرینی ترغیب شوند و اگر به دنبال تحقق اقتصاد مقاومتی هستیم باید کار را از قرض الحسنه آغاز کنیم، سازوکار قرض الحسنه با بانک‌ها متفاوت است و نباید نگاه‌های مادی و توقعات مادی مشابه سایر بانک‌ها از بانک‌ها و موسسات و صنوق‌های قرض الحسنه وجود داشته باشد قرض الحسنه‌ها تنها یک نهاد اقتصادی نبوده و دامنه فعالیت آنها به حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی نیز کشیده شده است که این خود مصداق بانکداری فرهنگی و اجتماعی است.

9. جذب سپرده‌های قرض الحسنه پیش‌نیاز اقتصاد مقاومتی

یکی از نیازهای تحقق اقتصاد مقاومتی این است که بانک مرکزی همه بانک ها را موظف کند سپرده های قرض الحسنه ای که جذب می کنند رابه وام های خرد واموری همانند هزینه درمان نیازمندان، کمک به دانشجویان، وام تعمیرات ساختمان، کارآفرینی و... اختصاص دهند چراکه بسیاری از مردم نیازمند این امور وام ها هستند باید ضوابط مربوط به این امر از طریق بانک مرکزی به بانک ها ابلاغ شده و نظارت کافی بر آن وجود داشته باشد اما مدتی است که کتتری بر آن وجود ندارد. کسانی که سرمایه داران اصلی بانک ها هستند، منابع را به سمت وام های پرسود می برند و این امر یکی از دلایل اصلی مفاسد اقتصادی است چرا که سهامداران کلان بانک ها، تقسیم کاری انجام داده و در پروژها نقش آفرینی می کنند.

10. چگونه می توان فرهنگ قرض الحسنه را رواج داد؟

یکی از مشکلات اصلی، نداشتن مجوز توسط صندوق های قرض الحسنه است حدود ۸ تا ۹ هزار صندوق قرض الحسنه تعریف شده فعال از جمله خانوادگی، کارکنان، ادارات، مساجد و هیات های مذهبی و... در کشور داشتیم که بخشی از آنها تعطیل شده و برخی مشغول فعالیتند اما چند سال است که بانک مرکزی برای اخذ مجوز به آنها فشار می آورد و سیستم مجوز و نظارت بانک مرکزی به شکلی فعالی عمل نمی کند بلکه اقدامشان در دادن مجوز بسیار زمان بر است. معضل دیگر در راه توسعه قرض الحسنه این است که بسیاری از موسساتی که به شکل سالم فعالیت نمی کنند خود را تحت نظارت بانک مرکزی قرار نخواهند داد. بنابراین باید جلوی کارچنین موسساتی را گرفت و به صندوق ها و موسساتی که دارای سیستم حسابرسی شفاف هستند میدان داد.

11. مشکل بانکداری ایران دور شدن از فضای قرض الحسنه

مشکل نظام بانکداری ایران دقیقا از آن زمانی آغاز شد که بانک ها بجای قرض الحسنه، وام های با سودهای کلان در اختیار مردم نیازمند قراردادند و شرایط تا به آنجا رسید که برخی حتی خانه های میلیاردری خود را فروختند و با گذاشتن پول حاصل از آن در بانک ها بجای کمک به فضای کسب و کار سودهای میلیونی به جیب زدند.

در بررسی انواع مسایل بجای یافتن علت معلول راجست و جومی کنیم، به عنوان مثال دولت و مسولان مدام از تشکیل کارگروه های مختلف و ایجاد عزم جدی برای سامان دهی مشکل اقتصاد و رونق فضای کسب و کار دم می زنند اما هیچ گاه به چرایی عدم تمایل مردم و سرمایه داران کلان به سرمایه گذاری در فضای اقتصادی کشور فکر نمی کنند. مطمینا فعالیت کارگروه ها و برگزاری همایش هایی از این دست تا زمان رفع کامل مشکل از طریق علت یابی، بی فایده خواهد بود. در آخر باید علت معضل ریافت و برای آن چاره اندیشی کرد و اگر نه با چاپ و توزیع سربرگ هایی با عنوان اقتصاد مقاومتی، تولید و کاهش رکود هیچ دردی از آلام جامعه برطرف نمی شود.

12. قرض الحسنه راهبردی برای تحقق بهتر اقتصاد مقاومتی

با اشاره به تاکیدات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در زمینه اقتصاد مقاومتی، از عوامل موثر در اقتصاد مقاومتی بانکداری اسلامی و احیای شیوه قرض الحسنه است. آنچه غربی ها در اثر آزمون و خطا به عنوان آموزه بانکداری بدان رسیده اند ما از

آموزه ها و دستورات اسلامی طی اعصار گذشته داشته ایم. رسالت قرض الحسنه ارایه خدمات مالی به مردم جهت پیشبرد اهداف ملی می باشد همچنین مقام معظم رهبری (مدظله العالی) نیز به این امر مهم اشاره داشته اند که: اگر این صندوق قرض الحسنه ها نباشد، بدانید که این نیازهای مردم به هیچ وجه قادر به انجامش نیستیم. این نهاد (صندوق های قرض الحسنه) که اسلامی است و نهاد مفیدی است.

در نتیجه توسعه موسسات قرض الحسنه می تواند یک مکتب اقتصادی بامحوریت قوانین اقتصادی اسلام باشد و آسیب های موجود در تحقق اقتصاد مقاومتی را شناسایی و در برنامه ریزی و اقدامات لازم به موقع لحاظ نماید.

13. قرض الحسنه زمینه ساز توسعه پایدار

اگر سیستم قرض الحسنه در سیستم بانکی کشور رایج شود آن زمان می توان به جرات گفت که بانک ها مولدی برای توسعه زیرساخت ها و امکانات اجتماعی می شوند و سرمایه گذاران با گردش مالی در سیستم قرض الحسنه بانکی که به دور از ربا می باشد رونق اقتصادی و تولید ملی را ایجاد می کنند و این موجب اشتغال و پیشرفت اقتصادی جامعه می گردد زیرا که دریافت کنندگان تسهیلات بانکی جهت امور تولیدی بابت بهره کم بانکی مواجه هستند و این خود انگیزه آنان را برای همت آبادانی و توسعه کشور خودشان بیشتر می کند و رغبتی برای خیرین ایجاد می شود که بدون کارمزد و بهره بانکی به خدمات بیشتری بپردازند.

14. نتیجه گیری

از مطالب ارایه شده در مقاله می توان نتیجه گرفت که اقتصاد مقاومتی باید زمانی اجرا و عملیاتی شود که در آن کشور نظام بانکداری اسلامی به معنی واقعی کلمه بانکداری اسلامی باشد و نظام بانکی کشور باید بسمت سوی بانکداری اسلامی حرکت کنند و مهمتر آن اینست که سیستم بانکی کشور بصورت قرض الحسنه این حسنه فراموش شده اداره شود. همواره اقتصاد اسلامی شامل اقتصاد مقاومتی است و اقتصاد مقاومتی جزئی از اقتصاد اسلامی است و نیز در تمام بانکهای تجاری و صنعتی و غیر دولتی باید عنوان قرض الحسنه را داشته باشند به عنوان مثال بانک قرض الحسنه ملی، بانک قرض الحسنه ملت و... نه اینکه قرض الحسنه فقط یک نامی از افتتاح حساب در این بانک ها باشد، و می توان گفت که پیش زمینه اقتصاد مقاومتی اقتصاد اسلامی است.

سپاسگزاری

در این بخش نویسندگان از خانواده محترمشان تشکر و قدردانی دارند.

منابع

۱. آهی، مهدی، مقدمه ای بر جنبه ی علمی تعاونی، تهران: انتشارات موسسه آموزش و تحقیقات تعاونی، ۱۳۴۸.

۲. ابراهیمی، محمدحسین، قرض الحسنه، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۱.